

РЕЦЕНЗИИ И ОТЗИВИ

БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ ПРЕЗ СРЕДНОВЕКОВИЕТО (VII – XVIII В.). ИСТОРИКО-АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ В ЧЕСТ НА 70-
ГОДИШНИНАТА НА ПРОФЕСОР АЛЕКСАНДЪР КУЗЕВ*

Момчил Младенов

На 12–14 септември 2002 г. във Варна се проведе международна научна конференция “Българските земи през Средновековието (VII – XVIII в.). Историко-археологически проучвания. В чест на 70-годишнината на професор Александър Кузев”.

Проф. Кузев не се нуждае от специално представяне, защото неговите приноси в историческите и археологическите проучвания на Българското средновековие са добре известни на изследователите. Десетилетната ползотворна работа като завеждащ отдел във Варненския археологически музей и главен редактор на авторитетните “Известия на Народния музей – Варна” утвърди името на проф. Кузев като един от водещите специалисти. Мнозина от по-новите поколения имат честта да се нарекат негови ученици. Конференцията стана приятен повод за събирането на гости от чужбина и на внушителна част от историко-археологическата колегия в страната. На нея изследователи, разработващи разнообразни проблеми в широки хронологически граници от културноисторическото наследство на българските земи, изнесоха над 70 доклада, представящи нови и интересни проучвания. Само този факт е достатъчен да обрисова вниманието и почитта, на която се радва проф. Кузев

* На 11 май 2003 г. проф. Ал. Кузев почина.

сред своите колеги. Приветствия към юбиларя бяха поднесени от името на кмета на Община Варна, от Археологическия институт при БАН – София, от името на Софийския университет, на Великотърновския университет, на Новия български университет, на Шуменския университет, филиала на Археологически институт – Шумен, музеите в Добрич, Силистра, Бургас, от много колеги, ученици и приятели.

Голяма част от археологическите доклади бяха посветени на най-новите данни за топографията и архитектурния ансамбъл на частично или цялостно проучвани обекти. Сред тях изпъкват докладите на *Ст. Ангелова, Ив. Джамбов, Ж. Аладжов* (съав. *К. Меламед, Я. Василев*), *А. Хараламбиева* и др. *Г. Дзанев* разгледа *“Епископията от края на Хв. в Абритус”* и обърна внимание на необходимостта от датироване на комплекса в резултат на данните от многогодишните проучвания.

В особена група могат да се обособят докладите, в които се поставиха разнообразни въпроси за технологията, класификацията и датировката на старобългарската и импортната керамика. (*С. Бочаров, В. Плетньов, М. Манолова, Р. Василев, В. Василева*).

Важно място заеха съобщенията с нумизматична тематика. В тях *проф. Оберлендер-Търновеану, Иг. Лазаренко, Ал. Пейков, Н. Русев, К. Дочев* и др. въведоха в научно обръщение нови находки и обогатиха сведенията за стопанския облик и политическите промени през многовековното културно развитие на българските земи. *Иван Лазаров* в доклада си *“Оръжие за близък бой на номадите по времето на Великото преселение на народите”* постави въпроса за употребата и технологията при изготвянето на саби през посочената епоха. *Павел Георгиев* с *“Големият земен вал в Добруджа – исторически бележки”* очерта историята на проучванията и обърна внимание на важните сведения, които дава *Прокопий Кесарийски*.

Част от докладите анализираха отделни археологически паметници. За сребърните предмети от двубредния старобългарски некропол до с. Черна, Добричко, говориха *Б. Иванов* и *О. Пелевина*. *Дочка Аладжова* разгледа късносредновековен златен пръстен от крепостта Стан при гр. Нови Пазар, като подробно описа находката и даде интересна интерпретация на надписа. *Н. Николов* оповести новооткрити средновековни пръстени печати. *Ваия Павлова* се спря на *“Колекция ст средновековни накити (XII – XIV век) във Варненския музей”*. Авторите много добре илюстрираха с диапозитиви своите изложения. *Проф. д.и.н. Тотю Тотев* се спря на *“Едностраниен*

медальон с фланкиран с вертикални хастии ипсилен – ГYI.” Проф. Йордан Йорданов посвети своя доклад на проблема “Данни от антропологичното проучване на черепи от средновековния некропол “Трошево”, Варна (IX – Хв.)”, с които обогати знанията за антропологическия облик на средновековното българско население.

Проф. д.и.н. Иван Йорданов изнесе доклад на тема “Отново за печатите на Дамян Добромир – дук на Тракия и Месопотамия”, като доразви предишни наблюдения и прецизира виждането, че Дамян Добромир е бил командващ войскава част. Проф. д.и.н. Людмила Дончева-Петкова в доклада си “Добруджа в края на X – XI век” очерта основните насоки в историческото развитие на областта и акцентира върху липсата на големи промени след началото на XI век. В колективния доклад на проф. д.и.н. Казимир Попконстантинов, Росина Костова и Валентин Плетньов на тема “Манастирите при Варна и Караач теке в манастирската география на България през IX – X век” бяха представени наблюденията върху топографията и архитектурата на обектите. Авторите датираха манастира в Караач теке от времето на княз Борис-Михаил и направиха опит да докажат неговото мисионерско предназначение. Темата за манастирите беше продължена и обогатена с доклада на Йордан Алексиев “За манастирите в “Новия град” (локализация и хронология).” Алексиев допълни вижданията за средновековния Търнов и ролята на манастирите в урбанистичната среда през XII – XIV век. Проф. д.и.н. Иван Божилков в доклада “Деспот Алексий Слав и Мелник (XIII – XIV в.)” акцентира върху най-ранните източници за Мелник и подробно се спрѝ на богатата историческа информация от завещанието на Павел Клавдий Ополит, епископ на Мелник и Сяр. Проф. д.и.н. Йордан Андреев в “Няколко думи за Кераца – Петрица, майката на цар Иван Александър” размишлява върху оскъдните сведения, които я споменават като дукеса на Карбона, и преинтерпретира родствените връзки и взаимоотношения във фамилията на цар Иван Александър. Проф. д.и.н. Ани Данчева-Василева говори “За филипополската аристокрация IV – XIV век и демографското развитие на града”. Авторката описа насоките и спецификите в развитието на града през фиксирания период. Чл.-кор. проф. Васил Гюзелев изнесе доклад на тема “Споменавания на варненци във венециански, генуезки, торински и патриаршески документи от XIV – XV век”. Проф. Гюзелев коригира някои от по-ранните преводи на документи от Иван Сакъзов и изнесе нови сведения, осветляващи динамиката в

пътуванията и миграциите на варненци, както и тяхната голяма роля в историята на черноморския регион. *Пламен Павлов* посвети съобщение на патриарх Йосиф II Константинополски (1416 – 1439), като защити виждането, че той е син на българският цар Иван Шишман (1371 – 1395 г.). Интерес предизвикаха докладите на *Г. Николов*, *Кр. Гагова*, *В. Обрешков* и др., които анализираха различни въпроси от средновековната българска история. *Проф. Василка Тъпкова-Заимова* представи малкоизвестното творчество на Монсеньор Луи Пти (1868 – 1926 г.) върху балканската и българската история. *Проф. д.и.н. Маргарита Ваклинова* се занима със “*Западно-европейски емайлови произведения в България от XIII – XIV в.*”, като обстойно разгледа известните находки и очерта пътя за тяхното проникване у нас. Проф. Ваклинова, акцентира върху ателиетата в Босна и Дубровник и техните връзки със Сиена (Италия).

На проблеми, свързани с локализирането на различни историческо-археологически обекти и въпроси на историческата география и картография, се спряха във своите доклади *Б. Бешевлиев*, *Ив. Русев*, *Дж. Манасу-Адамещеану*, *Г. Атанасов*. С “*Още нещо за средновековната крепост Косово*”, *Рашо Рашев* разгледа сведенията от османските наративи (М. Нешри) и локализира крепостта близо до гр. Русе. *Бони Петрунова* в доклада си “*Макбул Ибрахим паша джамия в Разград и османското култово строителство през XV – XVI в.*” представи последните резултатите от проучвания на този паметник на османската култова архитектура по българските земи. *Красимира Мутафова* изнесе доклад на тема “*Никопол в османотурски документи от XV – XVI в.*”, с които въведе в научно обръщение нови данни, почерпани от турските архиви. Авторката анализира изместването на акцента от бившия столичен център Търново към Никопол и проследи процесите на приемственост, свързани с новата позиция на града в административно-управленската система на Османската империя. Никопол се явява важно стопанско средище и център на многобройна еврейска колония. *Александър Антонов* изнесе нови интересни сведения за черноморските пристанища през XVIII век.

След проведената дискусия и обсъждане на докладите от деня международната научна конференция в чест на 70-годишнината на професор Александър Кузев, “Българските земи през Средновековието (VII – XVIII в.). Историко-археологически проучвания” беше тържествено закрыта.

Конференцията продължи традицията на международните научни форуми в чест на бележити изследователи на историята и археологията на българските земи в древността и средновековието. В нея взеха участие специалисти от различни поколения, страни и специалности (историчи, археолози, нумизмати, реставратори), което допринесе за постигане на очакваното високо научно равнище. Потвърждение на казаното са представените нови хипотези и въведени в обръщение много непубликувани извори и археологически находки. Не на последно място са и повдигнатите разнообразни спорни въпроси при проведените дискусии и обсъждания на докладите. Всичко това определи плодотворния характер на конференцията.

За участниците беше организирана екскурзия да Аладжа манастир и атрактивното туристическо селище на прабългарите във варненския квартал Аспарухово.